

PRINCIPI RASELJENOSTI

Nezvanicni prevod s engleskog jezika

ECRE Focus Group on South-Eastern Europe zeli da se zahvali UNHCR-u iz Beograda za dozvolu da koristi ovaj prevod

PRINCIPI INTERNOG RASELJENJA

UVOD : OBIM I CILJ

1. Ovi Principi se bave specifičnim potrebama raseljenih lica sirom sveta. Oni identifikuju prava i garancije relevantne za zaštitu lica od nasilnog raseljenja, zaštitu i pomoć koja im se pruža tokom trajanja raseljenosti kao i tokom povratka i reintegracije.
2. U ovom dokumentu raseljenim licima nazivaju se pojedinci ili grupe pojedinaca koji su prisiljeni da beže ili napuste svoje domove ili prebivalista, usled (ili da bi sprečili posledice) oružanog sukoba, situacije opsteg nasilja, povrede ljudskih prava, katastrofe bilo prirodne ili uzrokovane ljudskom rukom, a koji nisu presli međunarodno priznatu državnu granicu.
3. Ovi principi odražavaju i u skladu su sa međunarodnim zakonima o ljudskim pravima i međunarodnim humanitarnim pravom. Oni pružaju smernice:
  - a) Predstavniku Generalnog sekretara za interno raseljena lica pri izvršenju njegovog mandata;
  - b) Državama kada se suoče sa pojavom raseljenja;
  - c) Svim drugim organima, grupama i licima u njihovim odnosima sa raseljenim licima; i
  - d) Medju-vladinim i ne-vladinim organizacijama tokom bavljenja pojavom raseljenosti.
4. Ove Principe treba davati i primenjivati što je više moguće.

DEO I - OPSTI PRINCIPI

Princip I

1. Raseljena lica uživaju u potpunosti ista prava i slobode po međunarodnom i domaćem pravu kao i svi drugi pojedinci u njihovoj zemlji. Prema njima neće biti diskriminacije u uživanju bilo kojih prava i sloboda usled činjenice da su raseljeni.
2. Ovi Principi ne prejudiciraju pojedinačnu odgovornost za krivična dela po međunarodnom pravu, naročito s obzirom na genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine.

Princip II

1. Ove Principe postovace svi organi vlasti, grupe i pojedinci bez obzira na njihov pravni status i primenjivace ih bez bilo kakve negativne distinkcije. Pridržavanje ovim Principima neće uticati na pravni status organa vlasti, grupa ili pojedinaca na koje se odnose.
2. Ovi Principi neće se tumačiti da ograničavaju, menjaju ili štete međunarodnim propisima koji se tiču ljudskih prava ili akatima međunarodnog humanitarnog prava ili prava koje pojedinci uživaju u okviru nacionalnog zakonodavstva. Principi, naročito ne prejudiciraju pravo pojedinaca da traže i uživaju azil u drugim državama.

Princip III

1. Državne vlasti imaju prevashodni zadatak i odgovornost da pružaju zaštitu i humanitarnu pomoć raseljenim licima u okviru njihove nadležnosti.
2. Raseljena lica imaju pravo da traže i dobiju zaštitu i humanitarnu pomoć od ovih vlasti. Podnošenje zahteva neće biti osnova za progon ili kažnjavanje podnosilaca.

Princip IV

1. Ovi Principi primenjivace se bez ikakve diskriminacije u pogledu rase, boje, pola, jezika, vere ili uverenja, politickog ili nekog drugog misljenja, nacionalnog, etnickog ili drustvenog porekla, pravnog ili drustvenog statusa, starosti, invaliditeta, karakteristike, rođenja ili bilo kakvog drugog kriterijuma.
2. Odredjene kategorije raseljenih lica kao što su deca, naročito deca bez roditeljske pratnje, trudnice, majke sa malom decom, samohrane majke, invalidi i stara lica imaju pravo na zaštitu i pomoć shodno njihovom stanju i na tretman adekvatan njihovim specifičnim potrebama.

DEO II - PRINCIPI KOJI SE ODOSE NA ZASTITU OD RASELJENJA

Princip V

Svi drzavni organi i medjunarodni akteri duzni su da postuju i obezbede postovanje svojih obaveza po medjunarodnom pravu, ukljucujuci ljudska prava i humanitarno pravo, u svim okolnostima, u cilju sprecavanja i izbegavanja situacija koje mogu dovesti do raseljenja.

Princip VI

1. Svaki covek ima pravo na zastitu od proizvoljnog raseljenja iz svog doma ili mesta prebivalista.

2. Zabrana proizvoljnog raseljenja podrazumeva na raseljavanje:

a) Kada se zasniva na politici apartheida, "etnickog ciscenja" ili slicnim ponasanjima koja su usmerena na /ili su rezultat promene etnickog, verskog ili rasnog sastava ugrozenog stanovnistva;

b) U situacijama oruzanih sukoba, osim kada je u pitanju bezbednost civila ili kada neizbezni razlozi vojne prirode to zahtevaju;

c) U slucajevima velikih razvojnih projekata koji nisu opravdani prinudnim ili nezaobilaznim javnim interesima;

d) U slucaju katastrofa, osim ukoliko evakuacija nije u interesu bezbednosti i zdravlja stanovnistva;

e) Kada se koristi kao kolektivna kazna.

3. Raseljenje nece trajati duze nego sto to zahtevaju okolnosti.

Princip VII

1. Pre donosenja odluke kojom se zahteva raseljenje lica, drzavne vlasti uverice se da su iscrpljene sve druge moguće alternative. Tamo gde nema druge mogucnosti bice preduzete sve mere da se raseljenje i njegove negativne posledice svedu na minimum.

2. Drzavne vlasti koje preduzimaju takve aktivnosti duzne su da se uvere, sto je vise moguće, da je raseljenim licima obezbedjen odgovarajuci smestaj, da je samo raseljavanje sprovedeno u zadovoljavajucim uslovima bezbednosti, ishrane, zdravlja i higijene i da se clanovi porodica ne razdvajaju.

3. Ukoliko dodje do raseljenja u situacijama koje nisu alarmantne faze oruzanih sukoba i katastrofe, potrebno je obezbediti sledece garancije:

a) Odluku o tome donece drzavni organi kojima je zakon dao takva ovlascenja;

b) Adekvatne mere bice preduzete da bi se raseljenim licima pruzile potpune informacije o razlozima i procedurama za njihovo raseljenje, a tamo gde je to moguće i o kompenzacijama i relokaciji;

c) Trazice se dobrovoljan pristanak ugrozenih lica na osnovu potpunog uvida u informacije;

d) Drzavne vlasti nastojace da ukljuce ugrozenu populaciju, narocito zene, u proces planiranja i sprovedjenja relokacije;

e) Mere sprovođenja zakona, kada je to potrebno, sprovode kompetentni pravni organi; i

f) Bice postovano pravo na efikasan pravni lek, ukljucujuci i ponovno razmatranje takvih odluka od strane odgovarajucih sudskih vlasti.

Princip VIII

Raseljenje se nece vrsiti na nacin koji ugrozava pravo na zivot, dostojanstvo, slobodu i bezbednost ugrozene populacije.

Princip IX

Drzave imaju narocitu obavezu da stite od raseljenja domilicno stanovništvo, manjine, seljake, pastire i druge grupe koje zavise od ili su vezane za zemlju.

DEO III - PRINCIPI KOJI SE ODOSE NA ZASTITU TOKOM RASELJENJA

Princip X

1. Svaki covek ima inherentno pravo na zivot koji mora biti zasticen zakonom. Niko ne sme biti proizvoljno lisen zivota. Raseljena lica ce narocito biti zasticena od:

- a) genocida;
- b) ubistava;
- c) masovnih ili proizvoljnih egzekucija; i
- d) nasilnih nestanaka, ukljucujuci otmice ili neprijavljeno zatvaranje, pretnje smrću ili smrt.

Upotreba pretnji i navodjenje na bilo koji od gore pomenutih dela su zabranjeni.

2. Napadi ili drugi cinovi nasilja protiv raseljenih lica koja nisu ucestvovala ili vise ne ucestvuju u neprijateljstvima su zabranjeni u bilo kom slucaju. Raseljena lica treba narocito da budu zasticena od:

- a) Direktni ili nasumicni napadi ili drugi cinovi neprijateljstava, ukljucujuci i stvaranje teritorija gde su dozvoljeni napadi na civile;
- b) Izgladnjivanje kao metod ratovanja;
- c) Koriscenje civila kao stita za vojne ciljeve od napada, ili kao stita za omogucavanje ili sprecavanje vojnih operacija;
- d) Napadi na njihove kampove ili naselja; i
- e) Koriscenje nagaznih mina.

Princip XI

1. Svaki covek ima pravo na dostojanstvo, fizicki, umni i moralni integritet.

2. Raseljena lica bilo da je njihova sloboda ogranicena ili ne, bice narocito zasticena od:

a) Silovanja, sakacenja, mucenja, surovog, nehumanog ili degradirajuceg postupanja ili kaznjavanja ili drugih napada na licno dostojanstvo kao sto su akti nasilja zbog pola, prisilne prostitucije ili bilo kog vida nepristojnog napada.

b) Ropstva ili bilo kakvog savremenog oblika ropstva kao sto je prodaja radi braka, seksualna eksploatacija ili prisilan rad dece; i

c) Cinova nasilja usmerenih na sirenje straha medju raseljenom populacijom.

Pretnje i podsticanje na gore navedena dela su zabranjeni.

Princip XII

1. Svaki covek ima pravo na slobodu i licnu bezbednost. Niko ne sme biti izlozen proizvoljnom hapsenju ili zatvaranju.
2. Da bi raseljena lica uzivala to pravo nece ih se zatvarati u ili ogranicavati na kampove. U izuzetnim slucajevima kada su takvo zatvaranje ili ogranicavanje apsolutno neophodni, nece trajati duze nego sto to okolnosti zahtevaju.
3. Raseljena lica ce biti zasticena od diskriminatornog hapsenja i zatvaranja proisteklih iz njihovog raseljenja.
4. Ni u kom slucaju raseljena lica ne smeju biti uzimana za taoce.

Princip XIII

1. Ni u kom slucaju raseljena deca ne mogu biti regrutovana niti se od njih moze zahtevati niti im se dozvoliti da ucestvuju u neprijateljstvima.
2. Raseljena lica bice zasticena od diskriminatornih postupaka regrutacije u bilo cije vojne snage ili grupe usled cinjenice da su raseljeni. Narocito je zabranjeno svako okrutno, nehumano ili degradirajuce ponasanje koje bi imalo za cilj postovanje ili kaznjavanje usled nepostovanja poziva na regrutaciju.

Princip XIV

1. Svako raseljeno lice ima pravo na slobodu kretanja i izbora mesta stanovanja.
2. Raseljena lica narocito imaju pravo na slobodno kretanje po i izvan kampova i drugih naselja.

Princip XV

Raseljena lica imaju pravo da:

- a) traze bezbednost u drugom delu zemlje
- b) da napuste svoju domovinu
- c) da traze azil u drugoj zemlji i
- d) budu zasticena od nasilnog povratka ili preseljenja u bilo koje mesto u kome bi njihovi zivoti, bezbednost, sloboda i/ili zdravlje bili izlozeni opasnosti.

Princip XVI

1. Sva raseljena lica imaju pravo da znaju sta se dogodilo sa njihovim nestalim rodjacima.

2. Vlasti date zemlje duzne su da ucine napore da utvrde sudbinu i mesto boravka raseljenih lica koja su nestala i da saradjuju sa odgovarajucim medjunarodnim organizacijama koje se bave ovim poslovima. One su duzne da informisu rodbinu o napretku istrage i obaveste je o eventualnim nalazima.

3. Vlasti treba da uloze napore da sakupe i izvrse identifikaciju posmrtnih ostataka umrlih, sprece njihovo pljackanje i sakacenje i olaksaju povratak posmrtnih ostataka rodbini ili ih sahrane.

4. Groblja raseljenih lica treba da budu zasticena i postovana. Raseljena lica imaju pravo pristupa grobovima svojih umrlih rodjaka.

Princip XVII

1. Svaki covek ima pravo da mu se postuje porodichni zivot.

2. Da bi se sprovelo ovo pravo raseljenih lica, clanovima porodice koji zele da ostanu zajedno bice dozvoljeno da tako ucine.

3. Porodice koje budu razdvojene usled raseljenja bice ponovo spojene sto je pre moguće. Koraci na spajanju tih porodice bice preduzeti, narocito u porodicama koje imaju dece. Odgovarajuci organi omogucice podnosenje upita clanovima porodice i ohrabrivace i pomoci rad humanitarnih organizacija koje se bave spajanjem porodica.

4. Clanovi raseljenih porodica cija je licna sloboda ogranicena usled interniranja ili boravka u kampovima imace pravo da ostanu zajedno.

Princip XVIII

1. Sva raseljena lica imaju pravo na odgovarajuci zivotni standard.

2. Kao minimum, a bez obzira na okolnosti i bez diskriminacije, nadlezni organi duzni su da obezbede raseljenim licima :

a) osnovne prehrambene namirnice i pitku vodu;

b) osnovni smestaj;

c) odgovarajucu odecu; i

d) osnovne medicinske usluge i higijenske uslove.

3. Narociti napori bice ucinjeni na obezbedjivanju punog ucesca zena u planiranju i distribuciji ovih osnovnih potreba.

Princip XIX

1. Sva ranjena i bolesna raseljena lica kao i invalidi imaju pravo na najsiru i najbrzu mogucu medicinsku negu i paznju bez ikakve razlike osim na osnovu medicinskih razloga. Kada je potrebno raseljanim licima bice omogucen pristup psihologu i socijalnom radniku.

2. Narocita paznja treba da bude posvecena zdravstvenim potrebama žena, uključujući pristup lekarnama i specifičnim uslugama, kao što je zaštita reproduktivnih organa i adekvatno savetovanje za žrtve seksualnog i drugih oblika nasilja.

3. Narocita paznja treba da bude posvecena i sprečavanju širenja zaraznih i infektivnih bolesti, uključujući i AIDS, među raseljenom populacijom.

Princip XX

1. Svako ljudsko biće ima pravo da bude priznato pred zakonom bilo gde.

2. Da bi se sprovelo ovo pravo među raseljenim licima, vlasti date zemlje dužne su da im izdaju sve potrebne dokumente koji im obezbeđuju uživanje i sprovođenje njihovih zakonskih prava, kao što su pasosi, lična dokumenta, izvodi iz matične knjige rođenih i venčanice. Vlasti će narocito olaksavati izdavanje novih ili zamenu dokumenata izgubljenih tokom perioda raseljenja, bez postavljanja određenih uslova kao što su zahtevanje povratka na teritoriju prebivališta radi dobijanja takvih dokumenata.

3. Jednako pravo na dobijanje takvih potrebnih dokumenata izdatih na sopstveno ime imaju i muškarci i žene.

Princip XXI

1. Nikome proizvoljno neće biti oduzimana pokretna i nepokretna imovina.

2. Pokretna i nepokretna imovina raseljenih lica u svim okolnostima biće zaštićena, narocito od sledećih događaja:

- a) krađe
- b) direktnih ili nasumičnih napada ili drugih činova nasilja
- c) koriscenja imovine radi zaštite vojnih instalacija ili ciljeva
- d) postajanja metama osvete
- e) uništavanja ili eksproprijacije u vidu kolektivne kazne.

3. Pokretna i nepokretna imovina koja ostane u prebivalištu raseljenih lica treba da bude zaštićena od uništavanja i proizvoljne i nelegalne eksproprijacije, okupacije ili koriscenja.

Princip XXII

1. Raseljena lica, bilo da žive u kampovima ili ne, neće biti podvrgnuta diskriminaciji usled činjenice da su raseljena u pogledu sledećih prava:

- a) prava na slobodu misljenja, savesti, vere ili ubeđenja i izražavanja;
- b) prava da slobodno traže zaposlenje i učestvuju u privrednim aktivnostima;
- c) prava da se slobodno udružuju i učestvuju ravnopravno u društvenim aktivnostima;
- d) prava da glasaju i učestvuju u državnim i javnim poslovima, uključujući i pravo na pristup sredstvima koja omogućavaju uživanje ovog prava;

e) prava na komunikaciju na jeziku koji razumeju.

Princip XXIII

1. Svaki covek ima pravo na obrazovanje.
2. Da bi se uzivanje ovog prava omogucilo raseljenim licima, vlasti date drzave duzne su da omoguce raseljenoj populaciji, narocito deci da dobiju obrazovanje, besplatno i obavezno na nivou osnovne skole. Pri tom ce se voditi racuna o njihovom kulturnom identitetu, jeziku i veri.
3. Narociti napori trebaju biti ulozeni da se osigura potpuno i jednako ucesce zena i devojaka u obrazovnim programima.
4. Obrazovni i skolski objekti treba da budu dostupni raseljenim licima, narocito adolescentima i zenama, bez obzira da li zive u kampovima ili ne, cim to uslovi dozvole.

DEO IV - PRINCIPI KOJI SE ODOSE NA HUMANITARNU POMOC

Princip XXIV

1. Svi vidovi humanitarne pomoci treba da budu pruzani u skladu sa principom humanosti i objektivnosti i bez diskriminacije.
2. Humanitarna pomoc raseljenim licima nece biti preusmeravana, a narocito ne iz politickih ili vojnih razloga.

Princip XXV

1. Osnovna duznost i odgovornost za obezbedjenje humanitarne pomoci raseljenim licima lezi na drzavnim organima.
2. Medjunarodne humanitarne organizacije i drugi odgovarajuci ucesnici imaju pravo da ponude svoje usluge u vidu podrške raseljenoj populaciji. Takva ponuda nece se smatrati neprijateljskim cinom niti mesanjem u unutrasnje stvari drzave, vec gestom dobre volje. Odobrenje za ucesce nece biti proizvoljno uskracivano, narocito u situaciji kada organi drzave nisu u mogucnosti ili ne zele da obezbede potrebnu humanitarnu pomoc.
3. Odgovarajuci drzavni organi duzni su da izdaju dozvolu i olaksaju slobodan prolaz humanitarnoj pomoci, a licima koja se bave dostavljanjem te pomoci omoguce brz i nesmetani pristup raseljenim licima.

Princip XXVI

Lica angazovana na distribuciji humanitarne pomoci, transport i roba bice postovani i zasticeni. Oni nece biti predmet napada ili drugih akata nasilja.

Princip XXVII

1. Pri pruzanju pomoci, medjunarodne humanitarne organizacije i drugi kompetentni ucesnici treba da uzmu u obzir potrebe za zastitom i ljudska prava raseljenih lica i preduzimaju odgovarajuce mere u tom smislu. Pri tome ce ove organizacije i ucesnici postovati odgovarajuce medjunarodne standarde i kodekse ponasanja.
2. Prethodni pasus ne predjudicira odgovornost u pogledu zastite koju imaju medjunarodne organizacije koje imaju takav mandat i cije usluge mogu biti ponudjene ili trazene od strane samih drzava.

DEO V - PRINCIPI KOJI SE ODOSE NA POVRATAK, RELOKACIJU I REINTEGRACIJU

Princip XXVIII

1. Kompetentni organi imaju prevashodnu dužnost i odgovornost da uspostave uslove, kao i da obezbede sredstva, koja ce omogućiti raseljenim licima dobrovoljan bezbedan i dostojanstven povratak u njihova prebivalista ili dobrovoljnu relokaciju u neki drugi deo zemlje. Ti organi ce nastojati da olaksaju reintegraciju povratnika i integraciju raseljenog stanovništva.

2. Narociti naponi bice ulozeni da se obezbedi puno ucesce raseljenih lica u planiranju i sprovođenju njihovog povratka, ili relokacije i reintegracije.

Princip XXIX

1. Raseljena lica koja se vrata svojim domovima ili prebivalistima ili oni koji su relocirani u drugi deo drzave nece biti podvrgavana diskriminaciji usled cinjenice njihove raseljenosti. Imace pravo da ucestvuju, u potpunosti i jednako kao i ostalo stanovništvo, u javnom zivotu na svim nivoima i bice im omogucen jednak pristup javnim sluzbama.

2. Nadlezni organi imaju dužnost i odgovornost da pomognu povratnicima i/ili relociranim licima da povrate, koliko je moguće, njihovu svojinu i pokretnu imovinu koju su ostavili za sobom ili koja im je oduzeta po njihovom raseljavanju. Ukoliko to nije moguće, kompetentni organi ce obezbediti ili pomoci takvim licima pri dobijanju odgovarajuće nadoknade ili nekog drugog oblika pravedne reparacije.

Princip XXX

Svi organi vlasti dužni su da dozvole i olaksaju medjunarodnim humanitarnim organizacijama i drugim kompetentnim ucesnicima, pri izvrsavanju njihovih mandata, brz i nesmetan pristup raseljenim licima da bi pomogli njihov povratak, relokaciju i reintegraciju.